

miatt szinte mértani pontosságúnak tűnő szerkezetet (alázuhan-szárnyul, nehezül-szárnyul) oldja a h és l hangok lágysága, a szóválasztás költőisége és a tördelés tudatossága:

“alázuhan az első

diólevél

s hulltában

hóharmat-verte halántékú

férfi vállára

nehezül: szárnyul”

N.I.

A vers a “lenti” világ képét festi szóhasználatával is: vályú alján, kiöregedett, megszajzik, horkanva hőköl vissza, alázuhan – de a záró szó, a “szárnyul” madárlátta magasságokba emeli fel a gondolatot, és így válaszol az egész ciklus költői kérdésére: mit tehet a költő ott, “ahol az ének kiment szokásból”. A madármotívum gyakori, szinte állandó megjelenése a válasz – és nemcsak a kötet másik ciklusának, a *Madáretetőnek* emberséget hirdető utolsó versszakában:

“Ha majd tavasz lesz és én hallgatok,

akkor zendüljön a ti hangotok,

hírrel hirdetve, hogy az emberek

télen se voltak embertelenek.”

ERDÉLYI ERZSÉBET – NOBEL IVÁN

Még egyszer

Történelem IV. 1944-1990.

A történelem tankönyveknek, úgy látszik, rendszerektől függetlenül sajátos sorsa van. Megírják őket, megjelennek és azonnal vihart kavarnak, indulatokat keltenek, mozgósítják és megosztják a tanártársadalmat, szakértőket és politikusokat, a közvéleményt. Így történt ez most is, amikor a régen várt, hiányt pótló kötet került a tanárok és diákok kezébe.

A kötet a hagyományostól, a megszokottól eltérő módon készült. Hangulatilag jelentősen motiválta a szerzőket, szerkesztőket az a tény, hogy korábban (a minisztérium által) kiírt tankönyvpályázatra az adott témára nem érkezett mű. Rövid idő állt a rendelkezésre, hiszen a célkitűzés az volt, hogy januárban a tankönyv az iskolákban legyen. Ennek ellenére a szerzők, lektorok írás közben az elkészült szövegrészeket szélesebb tanári – és tanuló! – “közvéleménnyel” szembesítették s az ott elhangzó véleményeket, kritikai elemeket, módszertani javaslatokat igyekeztek a szövegbe beépíteni. Az elkészült kötet szerkezete ezeket az igényeket tükrözi.

A szöveg a korábban megszokott tankönyvi szövegekhez képest sokkal folyamatosabb, kevésbé tördelt, inkább “könyvszerű”. A képek – bár nem a legjobb minőségűek – a szöveg kiegészítését szolgálják. A könyv tartalmaz dokumentumokat és egyéb informatív segédleteket: kronológiát és alapstatisztikákat jelenünkről. Ezeknek a feldolgozásai jelentős erőfeszítést követelnek mint a tanároktól, mint a diákoktól egyaránt. A dokumentumok egy része eddig nem, vagy csak igen szűk körben volt olvasható, ezért ehhez a háttéranyagot a tankönyv mellett megjelentetett “tanári segédlet” adja. Ez a kötet (célja szerint) szöveg-kommentár, sajátos információs bázis, amely a tanítás folyamatát könnyítheti. Itt világos a szerzők előtt, hogy a segédlet vonatkozásában a későbbiekben jelentősen előre kell lépni, jóval tartalmasabb, sokrétűbb anyaggal segítve a tanárok munkáját.

A tankönyv módszertani szempontból ezek alapján talán konzervatívnak mondható, de a jelenlegi helyzetben ez a szerzők tudatos tevékenysége nyomán alakult így.

Az elképzelések szerint az anyagot az alábbi óraterv alapján lehetne tanítani (ettől persze el lehet térni, más megoldást választani):

1. A nemzetközi viszonyok és Magyarország 1944-1948. 10 óra

2. A nemzetközi viszonyok és Magyarország 1949-1956. 10 óra

3. A nemzetközi viszonyok és Magyarország 1957-1990. 10 óra

Forrásfeldolgozás, ismétlés, összefoglalás. 3 óra

(Ez heti két órát figyelembe véve 33 óra, 16-17 tanítási hét.)

A tankönyvet ért kritikai megjegyzésekkel sem a szerzők, sem pedig a szerkesztők nem kívánnak vitába bocsátkozni. Elsősorban azért nem, mert a két egyértelműen pozitív lektori

vélemény mellett (pontosabban után) készült az MKM felkérésére két másik lektori jelentés, de ezek is csak apróbb javításokat tartottak szükségesnek elvégezni a kötet szövegén. Ezek azonban nem érintették a könyv objektivitására törekvő, a direkt politizálást kerülő szellemiségét. Ebben a pontban a szerzők, szerkesztők hajlíthatatlanok voltak.

A későbbiekben, ha mód lesz rá, az újabb kiadásokban a szerzők szándéka, hogy módosítsák a kötet valós – de sajátos módon nem bíralt – hibáját, és az aránytalanságok kiküszöbölésére elkészítenek egy korszerű, középiskolás szinten igazán hiányt pótló "harmadik világ" fejezetet.

Hasonló elképzelések alapján dolgoznak a szerzők az első félév anyagán, amelynek tématervét az alábbiakban adják közre.

Tématerv: 1914-1944. IV. osztály – történelem

- I. Az első világháború, a forradalmak és a Párizs-környéki békeszerződések.
 - a. A háború diplomácia és hadtörténete 1917 derekáig
 - b. Az oroszországi forradalmak és a breszti béke
 - c. Az Antant katonai győzelme
 - d. A Monarchia összeomlása, az utódállamok létrejötte
 - e. A békeszerződések
 - f. Az 1918/19-es forradalmak Magyarországon
- II. A huszas évek világa
 - a. Nyugat-Európa és az Egyesült Államok
 - b. Közép és Kelet-Európa (A Balkán, Magyarország)
 - c. A Szovjetunió
 - d. A Távolkelet
 - e. Társadalom, kultúra, szellemi élet a háború utáni világban
- III. A gazdasági világválság
- IV. A világ a harmincas években
 - a. A kibontakozás alternatívái (az Egyesült Államok, a hitleri Németország, a sztálini Szovjetunió)
 - b. Magyarország a harmincas években (gazdaság és társadalomtörténet, életmód, kultúra stb.)
 - c. A nemzetközi kapcsolatok alakulása, a kisebbségi kérdés, a békerendszer összeomlása.
- V. A második világháború

MAYER JÓZSEF

Történelemtanítás "nálunk és más nemzeteknél"

Hasznos segédkönyvek a hazai és nemzetközi históriaoktatás múltjáról és jelenéről

Évtizedeken keresztül híján voltunk a jó tantárgytörténeteknek és a használható nemzetközi összehasonlító vizsgálatoknak. Egy rendszeres hazai visszapillantás (*Szebenyi Péter: Feladatok – módszerek – eszközök. Visszapillantás a hazai történelemtanítás múltjára. Tankönyvkiadó, Bp., 1970.*) mellett két nemzetközi kitekintés jelent meg korábban: egy "kötelező" keletre (A történelemtanítás időszzerű kérdései a Szovjetunióban. Válogatás a szovjet metodikai irodalomból. Szerk. és bev.: *Szebenyi Péter* Tankönyvkiadó, Bp., 1975.) és egy "soványka szabadon választott" nyugatra (*Dr. Nagy Erzsébet: A történelemtanítás időszzerű kérdései Franciaországban. Tankönyvkiadó, Bp., 1981.*). Az előbbi komolyan hasznosítható tapasztalatokban szegény, az utóbbi pedig mindössze 100 lap – jegyzetek nélkül –, érdeme azonban, hogy felhívta az Annales-iskolára a tanári közvélemény figyelmét.

Úgy tűnik, gyökeres fordulat történt e téren is. Öt, 1989 óta boltokba került könyvre kívánja e kis írás felhívni a figyelmet.

A magyar történelemoktatás hőskorába vezet el bennünket a téma legismertebb hazai kutatójának, *Szebenyi Péternek* a tanulmánya és válogatása: *A rendszeres iskolai történelemtanítás és a történelem metodika kezdetei Magyarországon (1650-1848)*. OPKM, Bp., 1989. Ez a munka egy szerencsés ötlettel elindított és *Kardos József* (ELTE BTK szak módszertani csoport) által szerkesztett sorozat első kötete: *A történelemtanítás módszertanának forrásai I. Tantárgyunk*